

До Спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04
Національного університету
«Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
КОЛЕСНИК ВІКТОРІЇ ЮРІЇВНИ
«ПРАВОВІ ОСНОВИ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 - міжнародне право

Актуальність теми дисертації не викликає ніяких сумнівів як з точки зору потреб науки міжнародного права так і права Європейського Союзу зокрема. Можна погодитись у цілому з аргументами, якими авторка дослідження обґрунтувала актуальність теми (с. 5-6). Водночас, на нашу думку, існують і інші об'єктивні та суб'єктивні чинники, які актуалізують дослідження цієї наукової проблеми. Насамперед, сучасні виклики, які стоять перед Україною на шляху її розвитку багато в чому обумовлюються векторами зовнішньої політики. Обраний курс на забезпечення інтеграції у європейський політичний, економічний та правовий простір, а також підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони вимагають перейняття позитивного досвіду регулювання тих чи інших сфер спільної політики ЄС та злагоджених дій нормативно-правового наближення законодавства України із законодавством ЄС. Не виключенням у цьому випадку є і галузь освіти, яка є пріоритетною сферою розвитку суспільства, запорукою соціально-культурного та соціально-економічного розвитку країн.

Більше того Європейський Союз виступає одним із світових центрів освіти, котрий визначає сучасні тенденції та напрями розвитку систем освіти в сучасних умовах. Розуміння особливостей формування та реалізації освітньої політики, а особливо, порядку її правового регулювання має важливе значення

для учасників освітнього процесу як всередині ЄС, так і за його межами.

Також слід погодитись із авторкою в тому, що наразі у вітчизняній та зарубіжній літературі відсутні праці з комплексного та системного аналізу правових основ освітньої політики ЄС із урахуванням чого актуальність теми запропонованого дослідження є безспірною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Зазначимо, що вибір теми дисертації не є випадковим, а швидше за все свідомим кроком дослідниці. Обраний напрям дослідження пов'язаний із планами наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» (державний реєстраційний номер 011U006H) та «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U001842). Дисертація виконана в межах планових наукових досліджень кафедри міжнародного та європейського права.

Загальна характеристика роботи. З точки зору архітекtonіки кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. З нашої точки зору, така компоновка дисертації дозволила дисертантці у логічній послідовності викласти аналітичний та правовий матеріал дослідження. Так, у Вступі, або в тій частині, що розкриває методологічний апарат кваліфікаційної роботи у достатній мірі обґрунтовується актуальність теми, правильно визначається її мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження, досить докладно описуються методи дослідження, подається наукова новизна, розкривається теоретичне та практичне значення одержаних результатів, зазначаються дані щодо апробації результатів дослідження та публікації основних положень дисертації.

Перший розділ – «Концептуально-методологічні засади дослідження правових основ політики Європейського Союзу у сфері освіти (освітньої політики ЄС)» (с. 15-64), присвячений дослідженню історичних витоків та поетапного розвитку освітньої політики ЄС як окремого напрямку його

компетенції та предмету правового регулювання, характеристиці сучасних напрямів розвитку сфери освіти в ЄС як складової його загальної стратегії розвитку, а також методології дослідження правових основ освітньої політики ЄС.

У другому розділі – «Організаційно-правові засади політики Європейського Союзу у сфері освіти» (с. 65-133) охарактеризовано межі реалізації компетенції ЄС у питаннях ведення його освітньої політики, розглянуто інституційний та нормативний механізм формування та регулювання освітньої політики ЄС, а також встановлено методи правового впливу ЄС на інтеграційні процеси у сфері освіти.

У третьому розділі – «Правові форми зовнішнього співробітництва Європейського Союзу у сфері освіти» (с. 134-194) визначається та охарактеризовується правове забезпечення співпраці ЄС із питань освіти на універсальному, регіональному та партикулярному рівнях. Особливий акцент авторкою зроблено на регіон Європи як найпросунутіший рівень кооперації. Крім того, у розділі аналізуються особливості співробітництва у сфері освіти із Україною на основі Угоди про асоціацію. У Висновках (с. 195-199) в концентрованій формі викладаються основні теоретичні висновки до яких прийшла дисертантка за результатами дослідження обраної теми.

Нормативну та емпіричну основу дослідження становлять історико-правові джерела вітчизняного та зарубіжного права, міжнародні правові документи, акти права ЄС, рішення Суду ЄС, чинне законодавство України, статистичні матеріали. Загальна кількість використаних джерел становить 502 найменування.

На нашу думку, **найбільш суттєві наукові результати, отримані особисто здобувачкою, які складають наукову новизну дисертації**, є такі положення, висновки і рекомендації.

Так, **уперше уведено в науковий обіг та обґрунтовано нові наукові категорії, поняття, визначення:**

– сформульована дефініція поняття «компетенція ЄС у сфері освіти» під

якою розуміється сукупність повноважень Союзу, що зводяться до прийняття рекомендацій і запровадження заохочувальних заходів (*incentive measures*) щодо освіти і заходів (*measures*) у сфері професійного навчання та перепідготовки, спрямованих на стимулювання і підтримку співробітництва держав-членів задля побудови якісного Європейського простору освіти, відкритого як для громадян ЄС, так і для громадян третіх держав;

– визначено поняття відкритого методу координації в якості основного методу впливу на освітню політику ЄС із застосуванням політико-правових інструментів;

– обґрунтовано доцільність виокремлення джерел правового регулювання у контексті подвійного характеру компетенції ЄС у сфері освіти, а саме: міжнародні акти, у т. ч. акти конституційного характеру – установчі договори ЄС, та угоди, укладені Союзом і його державами-членами з міжнародними організаціями та державами з питань співробітництва у сфері освіти; акти вторинного законодавства, створюваного інститутами ЄС; акти м'якого права, в тому числі акти *sui generis* органів ЄС – нетипові для установчих договорів, і рішення Суду ЄС.

До основних нових науково-обґрунтованих результатів дисертаційного дослідження слід віднести: запропоновану періодизацію генезису концепції освітньої політики ЄС та її правового регулювання, а саме: 1) етап «напівприхованої політики» Співтовариства у сфері освіти (через призму професійного навчання та перепідготовки в контексті функціонування внутрішнього ринку) (1951–1969 рр.); 2) етап оформлення концепції політики Співтовариства в галузі освіти (1969–1974 рр.); 3) етап започаткування програмного підходу до регулювання освітньої політики Співтовариства та інституціоналізація цієї сфери (1974–1992 рр.); 4) етап юридизації сфери освіти – окремої політики ЄС (1992–2000 рр.); 5) етап стратегізації освітньої політики в межах допоміжної компетенції ЄС у сфері освіти (2000–2010 рр.); 6) етап «Європа 2020» (2010 р. і далі).

Значною новизною володіє пропонована класифікація міжнародних актів,

укладених ЄС щодо питань освіти за наступними параметрами: за суб'єктивним складом; залежно від характеру відносин, що складаються між третьою країною та ЄС; залежно від сфери правового регулювання та за складниками освіти.

По-новому представлено рівні правової співпраці ЄС у питаннях освіти, а саме: 1) універсальний або глобальний рівень, до якого віднесено, перш за все, кооперацію з ООН та її спеціалізованими установами; 2) регіональний рівень, що включає співпрацю з регіональними міжнародними організаціями та підтримку цілого ряду освітніх процесів, зокрема Болонського та Копенгагенського і освітніх програм мобільності; 3) партикулярний (державний) рівень, що характеризується підтримкою реформ систем освіти як індивідуально, так і в межах певних географічних регіонів, при цьому інтенсивність та обсяг співпраці залежатиме від подальших євроінтеграційних намірів держав.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Достовірність матеріалів роботи, отриманих результатів, висновків ґрунтуються на використанні в дисертації визнаних положень вітчизняної та зарубіжної науки, апробованих методів і засобів дослідження, статистичних матеріалів, законодавчих та інших нормативних документів, розробок визнаних наукових колективів і наукових авторитетів.

Дискусійні положення та зауваження дисертації. Поряд із безсумнівними досягненнями авторки, водночас в дисертаційному дослідженні є положення, висновки і твердження, що викликають сумнів, потребують роз'яснень та уточнень і можуть слугувати підґрунтям для дискусії під час його захисту. До них можна віднести, зокрема:

1. На сторінках 75-78 дисертантка розмірковує про подвійний характер (допоміжна vs спільна) компетенції ЄС у питаннях освіти, пов'язуючи це із наявним тісним зв'язком освітньої політики із іншими політиками ЄС, зокрема тими, що відносяться до його спільної компетенції, а саме свободи руху послуг, в т.ч. освітніх, в аспекті функціонування внутрішнього ринку. Як відомо у праві ЄС послугами вважаються лише ті, котрі «зазвичай надаються за винагороду».

В цьому аспекті цікавим було б почути думку дисертантки чи охоплюватимуться поняттям «єдиний ринок освітніх послуг» освітні послуги, що надаються безкоштовно?

2. В дисертаційному дослідженні проведено велику роботу в частині встановлення джерел правового регулювання освітньої політики ЄС (с. 100-118), серед яких авторка цілком слушно виділяє практику Суду ЄС (с. 117-118). На наш погляд, дисертація була б більш завершеною з наукових позицій та мала б більшу цінність з практичної точки зору, якби авторка здійснила систематизацію рішень Суду ЄС щодо освітньої політики.

3. У продовженні попереднього питання варто було б розкрити зміст поняття «EU's acquis», яке неодноразово згадується авторкою у роботі (с. 60, 74, 86, 128). Більше того цікаво було б почути авторське бачення щодо «acquis ЄС у сфері освіти» та співвідношення цього поняття із поняттям «джерела правового регулювання освітньої політики ЄС».

4. В окремому параграфі 2.2. авторка детально аналізує інституційний механізм формування та реалізації освітньої політики ЄС. На нашу думку, більше уваги варто було б в роботі приділити інституціям ЄС у сфері вищої освіти, як Асоціація європейських університетів та Європейська асоціація установ вищої освіти, про які дисертантка коротко згадує на с. 98-99 дисертації.

5. Наразі набуває актуальності оновлення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, відтак було б цікавим отримати авторське бачення щодо ключових напрямів оновлення/актуалізації Угоди про асоціацію в частині співробітництва у галузі освіти.

6. Аналізуючи в § 3.4 роботи правові засади співпраці ЄС та України з питань освіти, варто було б в роботі ширше проаналізувати проблеми і перспективи, які стоять перед Україною щодо наближення наших освітніх стандартів до стандартів ЄС, оскільки освітня реформа є ключовою на шляху відродження інтелектуального потенціалу України.

7. В цьому ж контексті, варто було б почути позицію авторки щодо важливої реформи правової освіти в Україні, яка зараз активно обговорюється.

Зокрема, щодо запровадження наскрізної магістратури з права, Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, переведення (шляхом скасування) спеціальності 293 «міжнародне право» в 081 «право» тощо, через призму сучасної практики в ЄС.

Зазначені зауваження та рекомендації не впливають на загальну позитивну оцінку і не применшують значення дисертації «Правові основи освітньої політики ЄС» як оригінального дослідження, що вирішує важливу наукову проблему. Водночас, наведені зауваження запрошують дисертантку до наукової дискусії та окреслюють авторці перспективи подальших наукових досліджень.

В цілому, на основі детального вивчення наданої наукової роботи можна зробити загальний висновок, що виконане В. Ю. Колесник дослідження є актуальним та таким, що вирішує важливу наукову проблему, його результати є обґрунтованими та відзначаються науковою новизною і як такі є суттєвим внеском в розвиток науки міжнародного права та права Європейського Союзу. Зазначене дослідження має практичну значущість і може бути використано Міністерством освіти і науки України для продовження реформування системи освіти України як складового процесу євроінтеграції.

Оцінка відповідності змісту автореферату і основних положень дисертації. Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що він відповідає вимогам, що ставляться МОН України, у тексті автореферату відображено основні положення, зміст та висновки здійсненого дослідження. Змісту автореферату притаманна методична і концептуальна цілісність, чіткість, логічність та гармонійність викладення наукових положень. Робота відповідає спеціальності 12.00.11 - міжнародне право.

Повнота викладу основних наукових результатів дисертаційного дослідження в опублікованих наукових працях. Основні результати дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені в наукових публікаціях здобувачки (у 20 наукових публікаціях, з яких 7 статей у фахових наукових виданнях України, 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 10

публікації за матеріалами науково-практичних конференцій). Посилання авторки на опублікування досліджень за темою дисертації є достовірним. Повнота викладення основних результатів дисертації, кількість та обсяг публікацій відповідають встановленим для такого виду робіт вимогам. Всі результати і висновки наукового дослідження, винесені на захист, отримані здобувачкою самостійно.

Загальний висновок. Таким чином, існують усі підстави вважати, що дисертація В. Ю. Колесник на тему «Правові основи освітньої політики ЄС», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є завершеною науковою працею, виконана на високому теоретичному і методологічному рівні й відповідає «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. зі змінами і доповненнями, внесеними постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19 серпня 2015 р., № 1159 від 30 грудня 2015 р. і № 567 від 27 липня 2016 р.

Таким чином, Колесник Вікторія Юріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 - міжнародне право.

Офіційний опонент

**завідувач кафедри європейського права
Львівського національного університету
імені Івана Франка
доктор юридичних наук, професор**

М.М. Микієвич

08.12.2020

Ректор

